

Wspomnienie o Profesorze Andrzeju Wyrobiszu

14 października 2018 zmarł Profesor dr hab. Andrzej Wyrobisz. Urodził się w 1931 r. w Krakowie, studia historyczne ukończył jednak na Uniwersytecie Warszawskim i w tej uczelni zdobywał kolejne stopnie prowadzące go do tytułu profesora. Wyszedł ze szkoły wybitnego mediewisty, prof. dr. hab. Mariana Małowista. Jemu i grupie kształcącej się pod jego kierunkiem zawdzięczał, o czym uczniowie Profesora Wyrobisza słyszeli niejednokrotnie, wszechstronną znajomość średniowiecza polskiego i powszechnego, a także umiejętności warsztatowe: wnikliwe badanie źródeł i kontekstu ich powstania, zdolności analityczne i syntetyczne, sprawność w zadawaniu pytań, tworzeniu hipotez i wyciąganiu wniosków.

Szkoła Mariana Małowista przygotowała Profesora Andrzeja Wyrobisza do szerokiego spectrum badawczego. Jego kwerendy źródłowe obejmowały bowiem nie tylko średniowiecze polskie i powszechne, ale także epokę nowożytną. W ostatnich latach swego życia Profesor dzielił się, także na łamach prasy, swoimi przemyśleniami dotyczącymi współczesności. Poza głównym polem badawczym, obejmującym historię Polski oraz powszechną średniowiecza i epoki nowożytnej, doskonale poruszał się w dziedzinie historii sztuki, do końca życia pogłębiając swoją wiedzę z tej dziedziny. Rzecz znamienita, że od początku swoich zainteresowań sztuką widział ją w szerokim, historycznym kontekście. Nie unikał przy tym porównań procesów zachodzących w sztuce państwa polsko-litewskiego z tendencjami w rozwoju sztuki zachodnioeuropejskiej.

Droga naukowa Profesora ukazuje jak rozszerzał się krąg Jego zainteresowań. W 1955 r. skończył studia magisterskie, których zwieńczeniem była praca dotycząca rzemiosła paryskiego w XV w. Sześć lat później obronił doktorat w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN na podstawie pracy „Budownictwo murowane w Małopolsce w XIV–XV wieku” (wydanej po tym samym tytułem w 1963 r.). Dysertacja ta powstała pod kierunkiem profesora Mariana Małowista. Książka habilitacyjna *Szkło w Polsce od XIV do XVII wieku* (Wrocław 1968) i artykuły stanowiące dorobek Profesora stały się podstawą do uzyskania stopnia doktora habilitowanego w 1968 r. w IHKM PAN. Dziesięć lat później uzyskał stopień profesora nadzwyczajnego, a w 1995 r. tytuł profesora zwyczajnego.

W latach 1962–1967 Profesor Andrzej Wyrobisz był kierownikiem Ekspedycji Wykopaliskowej w Solcu nad Wisłą zorganizowanej przez IHKM PAN. W 1969 r., kiedy to rozpoczął pracę na Wydziale Historycznym UW, podjął się misji stwo-

rzenia podstaw humanistyki w Wyższej Szkole Nauczycielskiej przekształconej w Filię UW w Białymstoku. Było to zadanie niezwykle trudne, zważywszy że na tzw. „ścianie wschodniej”, poza uniwersytetami lubelskimi (UMCS i KUL), nie było żadnej uczelni humanistycznej. Brakowało księgozbioru z prawdziwego zdarzenia, a osobnym kłopotem było pozyskanie odpowiedniej kadry. Działalność Profesora poszła zarówno w kierunku kompletowania biblioteki, jak i zatrudniania pracowników naukowo-dydaktycznych (w pierwszym okresie istnienia Filii pozyskiwanych z Warszawy). Jeżeli chodzi o kształcenie młodzieży, zostało ono zaplanowane na dwóch kierunkach: filologii polskiej i historii. Do Białegostoku na zajęcia dojeżdżali z Warszawy w tym okresie m.in. profesorowie: Ewa Wipszycka, Elżbieta Kaczyńska, Andrzej Makowiecki, Jerzy Bralczyk, Bronisław Nowak. Profesor zainicjował w Białymstoku również tzw. wykłady otwarte, prowadzone przez osoby z różnych ośrodków akademickich, głównie z UW i Instytutu Historii PAN. Dzięki temu Filia UW w Białymstoku gościła w pierwszym okresie swego funkcjonowania m.in. profesorów: Aleksandra Gieysztorę, Antoniego Mączaka, Benedykta Zientarę i Henryka Samsonowicza.

Szczególne znaczenie miała tworzona Biblioteka Humanistyczna. Zakupy antykwareczne i zdobywanie nowości wydawniczych były priorytetem tej działalności Profesora. Mimo ogromnych problemów finansowych pozyskano wówczas podstawowe podręczniki akademickie, wydawnictwa źródłowe i monografie z XIX–XX w. Umożliwiło to kształcenie i przygotowywanie prac dyplomowych. Zbiory te obecnie znajdują się w Kolekcji Humanistycznej Biblioteki Uniwersyteckiej im. J. Giedroycia w Białymstoku. Troska o bibliotekę białostocką towarzyszyła Profesorowi do końca życia. Część jego własnych zbiorów znalazła się — zgodnie z Jego wolą — w Bibliotece Wydziału Historyczno-Socjologicznego Uniwersytetu w Białymstoku.

W Filii UW w Białymstoku Profesor prowadził seminaria, na początku na poziomie licencjatu. Część Jego uczniów po ukończeniu Wyższej Szkoły Nauczycielskiej, przekształconej w Filię UW, kontynuowała studia w UW, kształcąc się na poziomie magisterskim.

Profesor Wyrobisz był zaangażowany w działalność administracyjną najpierw Instytutu Historii, później Wydziału Humanistycznego Filii UW w Białymstoku od 1969 do 1985 r., pełniąc funkcje: kierownika Zakładu, dyrektora Instytutu Historii i dziekana Wydziału Humanistycznego.

Profesor Andrzej Wyrobisz był bez wątplenia twórcą humanistyki białostockiej, co chcę podkreślić, nie odbierając chwały kontynuatorom Jego dzieła i doceniając Profesorów: Teresę Monasterską, Mieczysława Wrzoska, Andrzeja Wyczańskiego i Barbarę Holzerową.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. Andrzej Wyrobisz uczestniczył w działalności opozycyjnej. Jak wspominała prof. dr hab. Anna Sucheni-Grabowska, w okresie stanu wojennego brał czynny udział w tajnym nauczaniu historii.

W latach 1969–1996 Profesor pracował w Instytucie Historycznym Uniwersytetu Warszawskiego, a od 1996 r. — w Instytucie Historii Sztuki UW. W tym Instytu-

cie pozostał jako wolontariusz po przejściu na emeryturę. Dopiero choroba położyła kres jego aktywności dydaktycznej.

Staże zagraniczne odbył w École Practique des Hautes Études w Paryżu (1959–1960), w Fondazione Giorgio Cini w Wenecji (1963), w Darwin College w Cambridge (1988), a jako *visiting professor* pracował w University of Illinois at Urbana–Champaign (1976) oraz w University of Notre Dame (1989–1990). Był członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Historycznego, członkiem-założycielem Polskiego Towarzystwa Naukowego AIDS, a także wieloletnim członkiem redakcji „Przeglądu Historycznego”.

Opublikował około 450 publikacji naukowych i popularno-naukowych.

Pracę dydaktyczną uważał za misję, a badania humanistyczne i nauczanie historii za szansę dla młodzieży z małych miast i miasteczek Podlasia na rozwój intelektualny, umożliwiającą z kolei przekazywanie wiedzy i wartości humanistycznych następnym pokoleniom.

Był człowiekiem prawym, uczciwym, niezwykle lojalnym wobec swoich przyjaciół i uczniów.

Dla mnie, uczeniicy Profesora, jest nadal wzorem nauczyciela, uczonego obdarzonego pasją badawczą, z którą łącząc przyjemność, stawiał pytania badawcze przeszłości; wzorem człowieka badającego dzieje nie dla stopni, sławy, władzy, lecz dla wzbogacania wiedzy własnej i innych, a także dla rozwoju własnej osobowości.

